

شخصیت و رفتار

دکتر علی اصغر احمدی

www.ketab.ir

انتشارات برکاس - ۱۳۹۴

سرشناسه : احمدی، علی اصغر، ۱۳۳۴ -

عنوان و نام پدیدآور : شخصیت و رفتار

مشخصات نشر : تهران: انتشارات پرکاس، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۱۸۸ ص: جدول، نمودار، ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

شابک : ۹۵۰۰۰ ریال: 8-08-7469-600-978

وضعیت فهرست نویسی : فیپای مختصر

یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

شماره کتابشناسی ملی : ۳۷۹۵۲۵۳

شخصیت و رفتار

نویسنده: دکتر علی اصغر احمدی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۶۹-۰۸-۸

چاپ اول: بهار ۱۳۹۴

قیمت: ۹۵,۰۰۰ ریال

شمارگان: ۵۰۰ جلد

چاپ: اطلس

www.ketab-2.ir

انتشارات پرکاس

تلفن: ۴۴۶۹۰۷۶۱

تهران - صندوق پستی ۱۱۶-۱۳۹۱۵

۹	مقدمه
۱۵	بخش اول - ساختار شخصیت
۱۷	گفتار اول - ساختار پنج سطحی شخصیت
۱۹	روان‌شناسی و تفاوت‌های رفتاری
۲۲	ساختار شخصیت انسان
۲۴	۱. عقل
۲۵	۲. هوی
۲۵	ا) لایه بدنی
۲۶	ب) لایه اجتماعی
۲۷	ج) لایه فردی
۲۸	۳. قلب
۳۲	تفاوت‌های انسان‌ها در ساختار شخصیت
۳۳	۱. تفاوت انسان‌ها در میزان فعالیت هر یک از لایه‌ها
۳۵	۲. تفاوت انسان‌ها در استقرار بیش‌تر در هر یک از لایه‌ها
۳۷	۳. تفاوت انسان‌ها در نحوه به کارگیری لایه‌های شخصیت
۴۰	۴. تفاوت انسان‌ها در فرهنگ‌های گوناگون
۴۱	۵. تفاوت انسان‌ها در شخصیت پایگاهی و پناهگاهی
۴۹	گفتار دوم - ساکن کدام طبقه ایم؟
۵۱	نگاهی تمثیلی به ساختار شخصیت

بخش دوم

تحلیل برخی از رفتارهای انسان بر اساس ساختار شخصیت

گفتار سوم - شخصیت و رفتار دینی

۶۵	
۶۹	تیپ بدنی و رفتار دینی
۷۳	تیپ اجتماعی و رفتار دینی
۷۵	تیپ فردی و رفتار دینی
۷۸	تیپ عقلانی و رفتار دینی
۸۱	تیپ قلبی و رفتار دینی

گفتار چهارم - شخصیت و آزادی

۸۵	
۸۸	آزادی در دیدگاه تیپ بدنی
۹۰	آزادی در دیدگاه تیپ اجتماعی
۹۳	آزادی در دیدگاه تیپ فردی
۹۶	آزادی در دیدگاه تیپ عقلی
۹۸	آزادی از دیدگاه تیپ قلبی

گفتار پنجم - شخصیت و زناشویی

۱۰۱	
۱۰۵	تیپ بدنی و زناشویی
۱۰۸	تیپ اجتماعی و زناشویی
۱۱۰	تیپ فردی و زناشویی
۱۱۳	تیپ عقلانی و زناشویی
۱۱۴	تیپ قلبی و زناشویی

بخش سوم

۱۱۷ تحلیل نظریه های شخصیت بر اساس طرح پنج لایه ای شخصیت

گفتار ششم

۱۱۹ نظریه روان تحلیل گری فروید؛ گامی بنیادی در شکل گیری لایه بدنی شخصیت

۱۲۰ مروری کوتاه بر زندگی فروید

۱۲۲ زیربنای شکل گیری شخصیت

۱۲۵ تحول ساختاری شخصیت

۱۳۰ مراحل تحول از دیدگاه فروید

۱۳۰ مرحله دهانی

۱۳۱ مرحله مقعدی

۱۳۲ مرحله ادرلی

۱۳۳ مرحله اوبال

۱۳۴ دوره نهفتگی

۱۳۵ مرحله بلوغ ونوجوانی

گفتار هفتم

۱۳۷ روان شناسی فردی آلفرد آدلر؛ اولین گام ها در تبیین شکل گیری لایه اجتماعی شخصیت

۱۳۹ بنیاد های نظری آدلر برای رشد شخصیت

۱۴۰ سبک زندگی

گفتار هشتم

۱۴۴ نظریه تحول عاطفی اجتماعی اریکسون؛ پیوندی بین تحولات بدنی و تعاملات اجتماعی

۱۴۷ مراحل تحول عاطفی اجتماعی

گفتار نهم

۱۵۵ روان شناسی انسان گرایانه آبراهام مزلو؛ گسترش روان شناسی، به لایه فردی شخصیت

۱۵۸ سلسله نیازهای مزلو

۱۶۰ ویژگی های افراد خودشکوفا

۱۶۲ نیازهای شناختی

گفتار دهم

۱۶۴ روان شناسی متمرکز بر شخص راجرز: گرایشی به سوی فردیت

۱۶۵ پیش فرض های بنیادی

۱۶۶ شکل گیری میدان پدیداری

۱۶۷ تحول خود یا خود پنداره

گفتار یازدهم

۱۷۰ نظریه صفات ریچموند کتل؛ رویکردی به عناصر تشکیل دهنده شخصیت

۱۷۳ مهمترین صفات عمقی تشکیل دهنده شخصیت

۱۷۲ صفات ۱۶ گانه شخصیت

۱۷۵ ارگ ها و احساسات

۱۷۶ احساسات خود

گفتار دوازدهم

۱۷۸ نظریه سازه های شخصی جورج کلی؛ تلاش در جهت تبیین شخصیت به کمک کارکردهای عقلانی

۱۸۰ انگیزش در دیدگاه کلی

۱۸۱ پیش بینی رویدادها

۱۸۱ اصل موضوع بنیادی

۱۸۱ اصول تبیینی

۱۸۳ تصور کلی از ماهیت انسان

۱۸۴ منابع

مقدمه

حدود یکصد و بیست و شش سال از نقطه عطف حرکت علمی روان‌شناسی در جهان می‌گذرد. با تأسیس اولین آزمایشگاه روان‌شناسی در لایپزیک آلمان، توسط وونت، در سال ۱۸۷۹، روان‌شناسی راه تازه‌ای را برای بررسی پدیده‌های مربوط به خود در پیش گرفت. در این راه جدید، تلاش برای یافتن شواهد حسی برای فرضیه‌های روان‌شناختی مطرح بود. وقتی سخن از آزمایش و روش تجربی به میان می‌آید، داور درستی و نادرستی باورها، یافته‌های تجربی که امکان دسترسی حسی به آن‌ها وجود داشته باشد، خواهد بود. این تحول در تاریخ علمی، دستاوردهای گراندوری را برای انسان به ارمغان آورده است. ورود تجربه حسی به عالم روان‌شناسی، توانست در کمتر از سه دهه آن را به شکوفایی چشمگیری برساند. بعد از تلاش‌های اولیه که در قالب مکاتبی چون ساخت‌گرایی و کنش‌گرایی، در جهت یافتن و شفاف سازی موضوع روان‌شناسی انجام گرفت، پیدایش مکاتبی چون

روان تحلیل‌گری (روان‌کاوی) و نیز رفتارگرایی، در اوایل قرن بیستم، تاثیر شگرفی بر اذهان گذاشت. این دو مکتب نه تنها درصدد تعیین موضوع روان‌شناسی بودند، که گاه به تصریح و گاه به تلویح دنیای روان‌شناختی انسان را نیز در محدوده‌ای خاص، محصور می‌کردند.

روان تحلیل‌گری، به ویژه بر اساس تحقیقات و تالیفات بنیان‌گذار آن یعنی فروید، تلاش کرد گستره وسیعی از رفتارها، اعتقادات و ارزش‌های انسانی را در قالب مفاهیم بنیادی آن مکتب تفسیر کند. بر نظر فروید، فرایندها و ساختارهای هشیار و ناهشیار و تحول روانی جنسی، به ویژه شکوفایی و انحلال عقده ادیپ، کلید تفسیر بسیاری از پدیده‌های روان‌شناختی انسان شد. در حقیقت این مکتب، نه تنها تلاش کرد روان‌شناسی و موضوع آن را مشخص و معین کند، که تلاش کرد تمامی دنیای روان‌شناختی انسان را به زعم خود، ترسیم کند. این مکتب پا را از این هم فراتر گذاشت؛ فروید براساس یافته‌های روان‌شناختی خویش سعی کرد تمامی فرهنگ بشری، از جمله دین و هنجارهای اجتماعی را به کمک مفاهیم خود، تفسیر کند.

رفتارگرایی با تاکید بر رفتار بیرونی و قابل مشاهده، تلاش کرد انسان را در آنچه از خود بروز می‌دهد خلاصه کند. بعد از واتسون، بنیان‌گذار اولیه رفتارگرایی، اسکینر تاثیرگذارترین

دانشمندی است که در جهت توسعه و تحکیم باورهای رفتارگرایانه کوشید. او در جهت حصر دنیای روان‌شناختی انسان به رفتارهای ظاهری و بیرونی، تلاش بسیار کرد. جمله معروف او که می‌گفت "زیر پوست انسان چیز زیادی برای مطالعه وجود ندارد" خود حاکی از این تلاش است.

هر چند که روان‌شناسی نه در انحصار این دو مکتب باقی ماند و نه این که توانست محصورسازی آن دو را، برای دنیای روان‌شناختی انسان بپذیرد، لیکن در سایه پژوهش‌های انجام گرفته در این دو مکتب توانست خود را به عنوان یک علم، در عالم بشری به تحقق برساند. اکنون بر اساس تحقیقات طرفداران این دو رویکرد، در کنار سایر رویکردها و نظریه‌های روان‌شناختی، حجم عظیمی از اطلاعات و یافته‌های علمی گردآوری و بر اساس آن‌ها روان‌شناسی موجود شکل گرفته است. این حجم گسترده از یافته‌های علمی، هر گونه مقاومت در مقابل این رشته علمی را از میان بر می‌دارد.

علی‌رغم عظمت و گستردگی یافته‌های روان‌شناسی، این علم در میان متفکران کشورما پیوسته با یک ابهام روبرو بوده است. متفکران و عالمان کشورما، پیوسته روان‌شناسی را پذیرفته و بر یافته‌های آن تاکید کرده‌اند؛ لیکن هرگز نتوانسته‌اند خود را به لحاظ نظری مقید به یکی از مکاتب یا رویکردها یا نظریه‌های

موجود در روان‌شناسی کنند. اساتید روان‌شناسی در کشور ما خود را روان‌شناس می‌دانند، لکن خود را متعلق به یک نظریه خاص نمی‌دانند. از نظریه‌های مختلف ممکن است حمایت و یا محاسن آن‌ها را بر شمرند، لیکن به ندرت می‌توان کسی را یافت که خود را در قالب یکی از نظریه‌ها یا رویکردها محصور کرده باشد.

یکی از دلایل این اجتناب از محصورسازی خود در قالب یک نظریه یا رویکرد، وجود یک دید نظری نه چندان تبیین شده در پس ذهن آنان است. این افراد خود در ذهن خویش دارای یک دیدگاه نظری درباره انسان هستند، که نمی‌تواند به راحتی با هریک از نظریه‌های موجود در روان‌شناسی تطابق پیدا کند؛ و همین نکته مانع پذیرش بی‌قید و شرط نظریه‌ها می‌شود.

به نظر می‌رسد یکی از دلایل این مقاومت، وجود یک فرهنگ گسترده در بستر تاریخی ایران باشد. این فرهنگ، از انسان توصیف و تصویری ارائه کرده است که روان‌شناسی موجود نمی‌تواند آن انسان را به دقت تفسیر کند. انسانی که دین اسلام او را توصیف کرده و انسانی که این دین را با تمام وجود خود پذیرفته است و نیز انسانی که عرفان اسلامی ایرانی آن را به تصویر کشیده است و تصویری که ادبیات غنی و گسترده ایرانی از انسان ارائه کرده است، نمی‌تواند به وسیله روان‌شناسی موجود کلاسیک تبیین و تفسیر شود. خلاصه آن که در ذهن متفکران ایرانی یک

شکاف و خلاء بین انسان‌شناسی ارائه شده توسط فرهنگ ایرانی و نیز تصویری که از انسان ارائه شده در روان‌شناسی کلاسیک وجود دارد، به چشم می‌خورد.

دو مفهوم عمده و کلیدی در انسان‌شناسی اسلامی و ایرانی، مفهوم عقل و مفهوم قلب است. این دو مفهوم به راحتی قابل تفسیر به وسیله یافته‌های روان‌شناسی نیست. هر چند که تلاش شده است رابطه بین عقل و هوش مصطلح در روان‌شناسی از یک سو و نیز تطابق عقل با مفهوم ایگو، مورد توجه قرار گیرد، لکن هرگز این دو اصطلاح نتوانسته‌اند، تبیین‌گر عقل باشند. گذشته از عقل، قلب نیز یکسره در روان‌شناسی مورد غفلت قرار گرفته است.

ما در این کتاب به عنوان گام‌هایی اولیه در زمینه احاطه کردن این دو مفهوم در ساختار روان‌شناختی انسان، طرحی نو را مطرح کرده‌ایم. با در نظر گرفتن ساختار روان‌شناختی انسان با کمک این دو مفهوم، می‌توان تصویری واقع بینانه‌تر از انسان ارائه کرد.

در بخش‌های پایانی کتاب نیز با طرح برخی از نظریه‌های شخصیت در روان‌شناسی تلاش شده است نقش تبیینی هریک از این نظریه‌ها در تحول و یا توصیف یکی از لایه‌های شخصیت براساس مدل مطرح شده در این کتاب، بیان شود. به عبارت دیگر

سعی شده است که برخی از نظریه های موجود در روان شناسی،
در پیوندی منطقی با این مدل قرار گیرند.

امید که با یاری خداوند متعال بتوانیم به تصویری واقع بینانه
از انسان، با استفاده از عقل و اندیشه و تجربه و با استفاده از تعالیم
الهی دست بیابیم.

اللهم ارنی الاشياء كما هی

مرداد ۱۳۸۴ - تهران

علی اصغر احمدی